

УДК 634.1 (477)

JEL Classification: L100, Q130

Комендантова Анастасія, Доброва Наталія

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ РИНКУ ПЛОДОВО-ЯГІДНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

У статті наведено результати дослідження ринку плодово-ягідної продукції в Україні. Проаналізовано динаміку ринку плодів та ягід України. Досліджено сучасний стан виробництва основних видів продукції плодово-ягідних культур в Україні. Визначені основні аспекти функціонування ринку плодово-ягідної продукції. Проаналізований баланс споживання фруктів в Україні. Виявлені основні проблеми які стримують розвиток ринку плодів та ягід в Україні та надані рекомендації щодо їх подолання.

Сільське господарство – це одна з провідних галузей економіки України. Розвитку аграрного сектору сприяють: близькість ринків збуту, розвинена транспортна інфраструктура, зростання світового попиту на продовольчі продукти. Проте, більша частина аграрного сектора спрямована на вирощування зернових та олійних культур. Сприятливі природно-кліматичні умови, вигідне географічне положення дають змогу вирощувати не тільки зернові та олійні культури, тому Україна має високий потенціал для вирощування плодів та ягід, адже попит на дану продукцію завжди залишається високим, а пропозиція, на жаль, залишається низькою. У сучасних умовах галузь садівництва повинна розвиватись відповідно до загальносвітових тенденцій, бути конкурентоспроможною та бути орієнтованою на експорт.

У статті виявлені тенденції розвитку ринку плодово-ягідної продукції Україні, які свідчать про незначне збільшення виробництва плодів та ягід за останні роки. Плодово-ягідний сектор в Україні вимагає подальшого розвитку. Необхідним є прийняття заходів розвитку як зі сторони держави так і зі сторони самого виробника плодів та ягід.

Встановлено, що необхідним є враховувати високу конкуренцію на світовому ринку виробників плодів та ягід, тому наша країна, без підтримки держави даної галузі має ризик втрати промислового садівництва і стати залежною від імпорту.

Ключові слова: плодово-ягідна продукція, аграрний ринок, ягода, ферма, виробництво, ринок, садівництво, споживання.

Комендантова Анастасія, Доброва Наталія

АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ РЫНКА ПЛОДОВО-ЯГОДНОЙ ПРОДУКЦИИ В УКРАИНЕ

В статье приведены результаты исследования рынка плодово-ягодной продукции в Украине. Проанализирована динамика рынка плодов и ягод Украины. Исследовано современное состояние производства основных видов продукции плодово-ягодных культур в Украине. Определены основные аспекты функционирования рынка плодово-ягодной продукции. Проанализирован баланс потребления фруктов в Украине. Выявлены основные проблемы, сдерживающие развитие рынка плодов и ягод в Украине и даны рекомендации по их преодолению.

Сельское хозяйство - одна из ведущих отраслей экономики Украины. Развитию аграрного сектора способствуют: близость рынков сбыта, развитая транспортная инфраструктура, рост мирового спроса на продовольственные продукты. Однако, большая часть аграрного сектора направлена на выращивание зерновых и масличных культур. Благоприятные природно-климатические условия, выгодное географическое положение позволяют выращивать не только зерновые и масличные культуры, поэтому Украина имеет высокий потенциал для выращивания плодов и ягод, ведь спрос на данную продукцию всегда остается высоким, а предложение, к сожалению, остается низкой. В современных условиях, под влиянием глобальных процессов на экономику нашей страны, отрасль садоводства должна развиваться в соответствии с общемировыми тенденциями, быть конкурентоспособной и быть ориентирована на экспорт.

В статье выявлены тенденции развития рынка плодово-ягодной продукции Украины, которые свидетельствуют о незначительном увеличении производства плодов и ягод за последние годы. Плодово-ягодный сектор в Украине требует

дальнейшего развития. Необходимо принятие мер развития как с стороны государства, так и со стороны самого производителя плодов и ягод.

Установлено, что необходимо учитывать высокую конкуренцию на мировом рынке производителей плодов и ягод, поэтому наша страна, без поддержки государства данной области имеет риск потери промышленного садоводства и стать зависимой от импорта.

Ключевые слова: плодово-ягодная продукция, аграрный рынок, ягода, ферма, производство, рынок, садоводство, потребление.

Komendantova Anastasia, Dobrova Natalia

ANALYSIS OF DEVELOPMENT OF THE FRUIT AND BERRY MARKET IN UKRAINE

In the article results of researches of the market of fruit and berry production in Ukraine are resulted. The dynamics of the market of fruits and berries of Ukraine is analyzed. The modern state of production of the main types of fruit and berry crops in Ukraine is studied. The main aspects of the fruit and berry products market functioning are determined. The balance of fruit consumption in Ukraine is analyzed. The main problems that hamper the development of the fruit and berry market in Ukraine are revealed and recommendations for their overcoming are given.

Agriculture is one of the leading sectors of the Ukrainian economy. The development of the agrarian sector is facilitated by: proximity of markets, developed transport infrastructure, growth of world demand for food products. However, most of the agricultural sector is aimed at growing cereals and oilseeds. Favorable natural and climatic conditions, favorable geographic position make it possible to grow not only grain and oilseeds, therefore Ukraine has a high potential for growing fruits and berries, because the demand for this product is always high, and the proposal, unfortunately, remains low. In modern conditions, under the influence of globalization processes on the economy of our country, the branch of horticulture should develop in accordance with world trends, be competitive and be export oriented.

The article reveals the tendencies of the market development of fruit and berries in Ukraine, which testify to a slight increase in fruit and berry production in recent years. The fruit and berry sector in Ukraine needs further development. It is necessary to take development measures both from the side of the state and from the side of the producer of fruits and berries. It is found that it is necessary to take into account the high competition on the world market of fruit and berry producers, therefore our country, without the support of the state in this sector, will risk the loss of industrial horticulture and become dependent on imports.

Keywords: fruit and berry products, agrarian market, berry, farm, production, market, gardening, consumption.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сільське господарство – це одна з провідних галузей економіки України. Розвитку аграрного сектору сприяють: близькість ринків збуту, розвинена транспортна інфраструктура, зростання світового попиту на продовольчі продукти. Проте, більша частина аграрного сектора спрямована на вирощування зернових та олійних культур. Сприятливі природно-кліматичні умови, вигідне географічне положення дають змогу вирощувати не тільки зернові та олійні культури, тому Україна має високий потенціал для вирощування плодів та ягід, адже попит на дану продукцію завжди залишається високим, а пропозиція, на жаль, залишається низькою. У сучасних умовах, під впливом глобалізаційних процесів на економіку нашої країни, галузь садівництва повинна розвиватись відповідно до загальносвітових тенденцій, бути конкурентоспроможною та бути орієнтованою на експорт.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Проблемою розвитку та підвищення ефективності функціонування ринку плодово-ягідної продукції України досліджено і висвітлено в дослідженнях і публікаціях таких науковців: Ю.А. Носенко, Л.А. Костюк, Н.П.Матвійчук, Л.В. Антомонова, М. Русан та інші.

У роботі Носенко Ю.А. було розглянуте поняття плодово-ягідного виробництва та виявлені найбільш прибуткові галузі в аграрному секторі.

Костюк Л.А. у своїй роботі, вивчала корисні властивості вживання плодів та ягід на організм людини.

В. Антомонова та Матвійчук Н.П. аналізували розвиток на ринку плодів та ягід в Україні та аналізували проблеми, які стримують розвиток даного сектору в сільському господарстві.

Ринок плодово-ягідної продукції з кожним роком змінюється, тому необхідним залишається постійний моніторинг даної теми дослідження. Аналізуючи велику кількість наукових публікацій щодо теми дослідження за даним напрямом, були виявлені не розкриті питання розвитку даної галузі саме в сучасних умовах.

Постановка завдання. Основною метою статті є аналіз сучасного стану розвитку ринку плодово-ягідної продукції в Україні, проведення моніторингу змін тенденції виробництва плодів та ягід, а також виявлення проблем та шляхів підвищення функціонування ринку плодово-ягідної продукції в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Плодово-ягідне виробництво України є однією з перспективних галузей сільського господарства. Це одна із популярних галузей для аграріїв, особливо дрібних фермерів та господарств населення[1]. Природні умови більшості областей країни сприятливі для вирощування основних плодкових культур. На розвиток і розміщення садівництва крім ґрунтово-кліматичних умов впливають розміщення промисловості, місцезнаходження й відстань до великих міст і промислових центрів, щільність населення, наявність переробної промисловості, розвиненість шляхової мережі та ринкової інфраструктури. Протягом тривалого часу товарне виробництво плодів в Україні концентрувалось у зонах і регіонах з найсприятливішими природно-економічними умовами.

Вирощування ягід залишається одним з найбільш перспективних напрямків аграрного сектору України. Ягоди відносять до групи найбільш корисних продуктів, попит на які підвищується. За останні роки він подвоївся і продовжує збільшуватися. Для здорового життя, люди прагнуть вживати натуральні фрукти та ягоди цілий рік.

Плодово-ягідні продукти відзначаються високими смаковими якостями та містять необхідні людині поживні

речовини. В цих продуктах наявні у великій кількості цукор, органічні кислоти, мінеральні солі, вітаміни та інше. Деякі плоди мають велику кількість білків і жирів. У плодах і ягодах містяться різноманітні вітаміни - А, С, В1, В2, В6, Р і РР. Продукти садівництва споживають як у свіжому вигляді, так і використовують як сировину для консервної та кондитерської промисловості. Широко відомі також і лікувальні властивості плодових і ягідних культур [2].

Загальна характеристика виробництва плодово-ягідної продукції в Україні за період з 1990-2017 роки представлена у таблиці 1.

Таблиця 1

Загальна характеристика виробництва плодово-ягідної продукції в Україні за період 1990-2017 рр.

(складено авторами на основі [3])

Роки	Загальна площа (тис.га)	Виробництво основних видів плодово-ягідної продукції (тис.т)	Урожайність (т/га)
1	2	3	4
1990	851,0	2901,7	4,27
1995	793,5	1897,4	2,98
2000	424,9	1452,6	3,84
2005	299,2	1689,6	6,37
2010	255,3	1746,5	7,82
2011	254,9	2 008,7	8,49
2012	254,9	2 295,3	8,99
2013	253,2	2 168,3	10,35
2014	239,2	1 999,0	9,52
Відхилення до попереднього періоду	-14,0	-169,3	-0,83
2015	234,8	2 152,8	10,45
Відхилення до попереднього періоду	-4,4	+153,8	+0,93
попереднього періоду			

Продовж. табл. 1

1	2	3	4
2016	224,4	2 007,4	10,19
Відхилення до попереднього періоду	-10,4	-145,4	-0,26
2017	225,5	2 048,0	10,31
Відхилення до попереднього періоду	+1,1	+40,6	+0,12

З таблиці 1 слідує, що в результаті аграрних перетворень садівництво в країні, як і багато галузей сільського господарства, виявилось в кризовому стані - відбулося скорочення як загальної площі садівництва, так і в плодоносному віці, відповідно, зменшився обсяг виробництва.

За 1991-2005 роки загальна площа садів і ягідників у господарствах усіх категорій зменшилася, приблизно, в три рази, але урожайність продукції останніх років суттєво вище ніж урожайність у 90-х роках.

Це обумовлено тим, що на сучасному етапі фермери купують високопродуктивні сорти рослин, використовують більш сучасну техніку, впроваджують нові інноваційні технології для посадки, збирання та зберігання врожаю. Однак, минулі роки для галузі садівництва виявилися неоднозначними. У 2016 році, у порівнянні з 2015 роком, загальний збір плодово-ягідної продукції скоротився на 145 тис.т, це обумовлено тим, що загальна площа виробництва скоротилася на 10 тис.га. 2017-й рік очікувався більш урожайним ніж 2016 рік, але став продовженням існуючих тенденцій для української галузі садівництва. Незважаючи на невеликі зміни в обсягах виробництва, а саме збільшення обсягів виробництва у 2017 році на 40 тис.т, у порівнянні з 2016 роком, наявні проблеми так і залишаються невирішеними, обсяг виробництва плодів та ягід не задовольняє потреби внутрішнього ринку. Однією з причиною низького врожаю є негативний вплив погодних умов,

а саме снігопади та заморозки у квітні та травні, в результаті чого постраждали майже всі регіони України.

На рис.1 представлена динаміка виробництво плодів і ягід в Україні за період 2005-2017 рр.

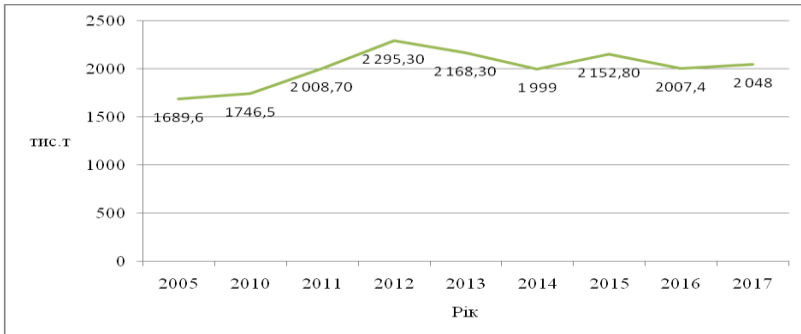

Рис.1. Динаміка виробництво плодів і ягід в Україні в період 2005-2017 рр. (складено авторами на основі [3])

З рис. 1 видно, що динаміка виробництва, попри значні коливання в окремі роки, залишається низькою. В нашій країні, що має віковий досвід та садівничі традиції, надзвичайно сприятливі ґрунтово-кліматичні умови, новітні інноваційні розробки, виробництво плодів та ягід залишається стабільно на рівні 2 млн. т плодів і ягід, є привід зробити певні висновки та звернути на галузь садівництва як прибуткову галузь в аграрному секторі. Ринок ягідної продукції у нашій країні переживає стадію становлення в даному бізнесі, задіяні дрібні фермери, агрокомпанії і навіть підприємці без відповідного досвіду, що прийшли з інших сфер.

У садівництві спостерігається суттєве зменшення площ плодово-ягідних насаджень в результаті чого і падає виробництво плодово-ягідної продукції. Причиною скорочення площ плодкових насаджень є застаріла матеріально-технічна база в садівництві та низька окупність закладки саду в довгостроковій перспективі. Закладання нових рентабельних садів потребує інвестицій, а відсутність прийнятних схем кредитування та висока ставка за кредитами негативно впливають на цей процес[4,с.20]. Також на обсяг ринку вплинуло скорочення посівних площ через військової ситуації

на сході України і втрата російського ринку збуту. На підставі цих фактів, відбувся вплив на ціну реалізації фруктів на внутрішньому ринку України.

Товарний асортимент ягід, які виробляються у нашій країні є дуже різноманітним. Він представлений суницею, полуницями, малиною, лохиною, смородиною, агрусом та іншими культурами. У таблиці 2 представлено розгорнуту картину виробництва плодів та ягід в Україні.

Таблиця 2

Виробництво основних видів плодово-ягідної продукції в Україні за період 2010-2017 рр., тис.т
(складено авторами на основі [3])

Рік	Усього	Зерняткові та кісточкові						
		Яблуня	Груша	Айва	Слива	Персик	Вишня	Черешня
2010	1746,5	3 954,1	153,1	9,9	134,7	35,6	172,9	72,8
2011	2 008,7	1 126,8	157,5	10,5	147,2	33,4	172,8	72,6
2012	2 295,3	1 211,4	169,4	9,7	183,6	22,9	200,8	81,2
2013	2 168,3	1 141,4	162,4	7,8	179,2	37,4	192,8	72,7
2014	1 999,0	1 085,4	157,7	7,5	163,2	22,5	182,9	67,3
2015	2 152,8	1 179,6	170,6	7,4	184,0	15,6	192,9	76,6
2016	2 007,4	1 099,2	156,0	7,5	178,3	18,6	156,5	63,3
2017	2048,0	1076,2	165,4	7,3	200,5	19,9	172,3	70,9
Ягоди								
Рік	Усього	Малина	Суниця та полуниця	Смородина	Агрус			
2010	116,3	25,7	57,2	25,8	6,8			
2011	119,5	28,1	55,9	25,7	7,2			
2012	124,48	30,25	60,0	24,1	7,5			
2013	136,4	29,5	70,69	26,6	7,3			
2014	132,9	30,7	66,8	25,7	6,8			
2015	130,04	30,36	64,3	25,54	6,58			
2016	127,71	31,92	61,93	24,5	6,59			
2017	126,8	34,2	55,0	27,1	6,4			

Структура площ плодово-ягідних насаджень у плодоносному віці у 2017 року представлено на рис. 2.

З рис. 2 слідує, що у структурі виробництва плодів та ягід більшу частину займають зерняткові та кісточкові культури. Що стосується ягід, то у загальній структурі виробництва за 2017 рік вони займають лише 6%. Традиційно переважна

частина продукції ягідних культур в Україні виробляється господарствами населення, тобто на присадибних та дачних ділянках. Переважна більшість виробників фруктів – це невеликі підприємства, що обробляють максимум 600 га землі, причому половина з них господарюють на площі, яка не перевищує 100 га.

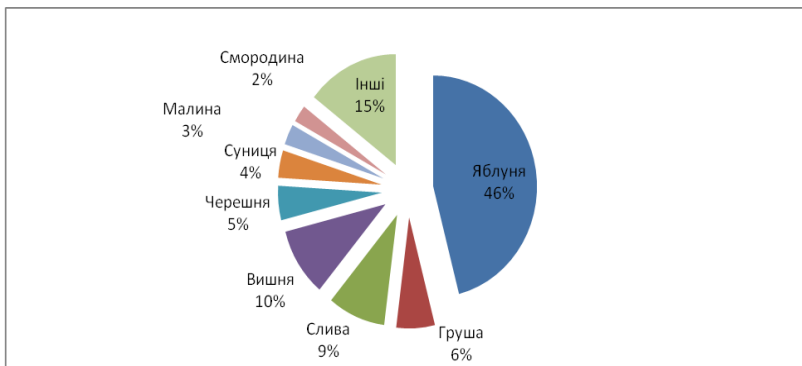

Рис.2 Структура площ плодово-ягідних насаджень у плодоносному віці у 2017 році, % (складено авторами на основі [3])

Рациональне розміщення плодово-ягідних насаджень дозволяє вирощувати високоякісні плоди з мінімальною собівартості і повністю забезпечити потребу населення в даній продукції. Розміщення садівництва необхідно здійснювати з урахування попиту і пропозиції на ринку плодів та ягід конкретного регіону. Необхідним є максимальне використання можливостей природно-географічних та економічних факторів. Це допоможе підвищити врожайність, знизити собівартість й підвищити якості продукції. Найбільш раціональним є розміщення садів біля розвиненої транспортної розв'язки, для скорочення втрат під час транспортування і зберігання, та біля найближчих ринків збуту, а саме: сільськогосподарських підприємств, населення, консервних заводів, а також підприємств з виробництва продуктів дитячого харчування.

Загальні площі під плодовими та ягідними культурами у плодоносному віці сягають близько 200 тис. га. Більшість площ знаходиться під зернятковими культурами, які 2017 році

займали площу у 104,7 тис.га урожайність при цьому складала 12 т з 1 га площі, з якої зібрано врожай. Серед зерняткових в Україні, як за площею вирощування, так і за валовим збором плодів, перше місце займає яблуня, вони формують більше половини валового врожаю. Сортова різноманітність яблук в Україні є досить велика, домінуючими сортами є Голден, Джонаголд, Гала, Айдаред.

Кісточкові культури займають майже 30% виробництва, в більшій мірі це вишня та слива. Кісточкових приносили урожай на 61 тис. га і давали близько 9 т з 1 га площі (табл.2). У 2017 році вишня посіла третє місце за площею насаджень, а за обсягом виробництва цієї ягоди наша держава займає друге місце у світі [5, с.104].

Що ж стосується ягід, то врожай склав 6 т з 1 га площ, ягоди вирощувались на 19,9 тис.га[3]. Лідуючими культурами серед ягід залишаються суниця та полуниця. Попит на ягоду суниця як на ринку свіжої продукції, так і з боку переробників залишається досить високим, тому тенденція зростання площ, найімовірніше, збережеться в найближчі роки. Необхідним для з'ясування постає питання балансу виробництва та споживання плодово-ягідної продукції, адже асортимент продукції в Україні є доволі широким. Баланс споживання плодів та ягід представлено у таблиці 3.

Таблиця 3

Баланс виробництва та споживання плодів, ягід і винограду в Україні (складено автором на основі [3])

Показники	Роки						2017 рік до 2016 року (%)
	2010	2013	2014	2015	2016	2017	
1	2	3	4	5	6	7	8
Виробництво, тис.тонн	2154	2871	2435	2539	2385	2458	+ 6,8
Зміна запасів на кінець року, тис.тонн	10	105	-55	31	24	22	-8,3

Продовж. табл. 3

1	2	3	4	5	6	7	8
Імпорт, тис.тонн	1130	1172	856	588	732	819	+11,88
Усього ресурсів, тис.тонн	3274	3938	3346	3096	3093	3255	+5,23
Експорт, тис.тонн	353	392	350	324	283	291	+2,83
Витрачено на корм та втрати	170	277	231	218	213	225	+2,82
Переробка на вино, тис.тонн	548	709	491	355	478	497	+3,97
Фонд споживання, тис.тонн	2203	2560	2249	2179	2119	2242	+5,8
у розрахунку на 1 особу, кг	48,0	56,3	52,3	50,9	49,7	52,8	+6,24

З таблиці 3 видно, що обсяг споживання плодів та ягід починаючи з 2013 року поступово спадав, що можна пояснити падінням рівня доходу населення, падінням економіки, та, як наслідок, зниження купівельної спроможності українців. Що ж стосується фонду споживання плодів та ягід на 1 особу населення, то науково-дослідними установами гігієни харчування встановлено нормативи по кожній групі культур та окремих плодової культурі. Так, при нормі споживання плодючої продукції 79 кг, яка діє протягом тривалого періоду, рекомендований обсяг споживання зерняткових культур має становити 57,5 кг, у тому числі яблук – 50 кг, груші і айви – 7,5 кг, плодів кісточкових культур – 16 кг, у тому числі сливи – 7,0 кг, вишні – 4,0 кг, черешні – 2,0, абрикоса – 2,0, персика – 1,0 кг. Рекомендований норматив споживання горіхів – 1,5 кг, ягід – 4 кг [6, с.106].

На сучасному етапі галузь не задовольняє потребу населення в плодово-ягідній продукції. Проаналізувавши таблицю 3 можна зробити висновок, що українці споживають 52

кг фруктів при нормі 79 кг на рік, в результаті чого, в країні можна побачити загальний дефіцит виробництва плодів і ягід, а, отже, і незаповнена ніша внутрішнього ринку України. Незабезпеченість внутрішнього ринку якісною плодово-ягідною продукцією дає можливість безперешкодно заповнювати його імпортною продукцією. Не дивлячись на нестачу пропозиції фруктів і ягід на внутрішньому ринку і відповідне зростання цін, галузеві підприємства мали добру і своєчасну реалізацію продукції, яка користувалась високим попитом. Основним способом збуту плодово-ягідної продукції став прямий продаж населенню [7, с. 11].

Аналізуючи отримані дані, можна сказати, що виробники плодово-ягідної продукції використовують лише малий відсоток потенціалу України. Низький рівень посадкового матеріалу, нерозвинена переробна галузь, недосконале володіння сучасними технологіями вирощування ягід та зберігання свіжої продукції, недостатнє водозабезпечення – це далеко не повний перелік сучасних проблем сектора.

Ринок плодово-ягідної продукції в нашій країні знаходиться на стадії становлення, і ефективність його функціонування значній мірі залежить від державної підтримки. При його формуванні держава повинна активно використовувати методи економічного регулювання, забезпечити паритет цін на плодово-ягідні і промислово види продукції. В сучасних умовах сільськогосподарські підприємства незацікавлені направляти свої власні кошти на розвиток садівництва, так як термін їх окупності великий. Тому без бюджетного фінансування садівництво не отримає розвитку в сформованих ринкових умовах.

Для збільшення обсягів виробництва плодово-ягідної продукції слід було б залучити фінансові та матеріальні ресурси підприємств переробної промисловості, так як вони, в першу чергу, зацікавлені в створенні власної сировинної бази.

В нашій країні величезний потенціал для розвитку даної галузі агропромисловості, як за рахунок внутрішнього попиту, так і на розширення експортних поставок ягідної продукції. У поєднанні з досить рентабельним виробництвом це зумовлює інтерес багатьох сільгоспвиробників до сектору ягідництва в Україні. Країна має конкурентні переваги у вирощуванні таких

трудомістких ягідних культур: чорниця, ожина, лохина, малина, полуниця. Саме ці ягоди є основним продуктом для експорту в країни Європейського Союзу.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Отже, тенденції розвитку ринку свідчить про незначне збільшення виробництва плодів та ягід за останні роки. Плодово-ягідний сектор в Україні вимагає подальшого розвитку. Необхідним є прийняття заходів розвитку як зі сторони держави так і зі сторони самого виробника плодів та ягід. Розвитку даної галузі можна досягти завдяки:

- збільшення виробництва та урожайності плодів та ягід, що можна досягти не лише за рахунок розширення площ під насадження, а також завдяки впровадженні нових технологій виробництв, основою яких може бути: щільність насаджень на одиницю площі та використанні якісніших та більш врожайних сортів;

- українські виробники мають всі шанси виходити на нових споживачів, тому необхідним є пошук нових ринків збуту та вдосконалення каналів реалізації продукції;

- розвитку переробної промисловості у напрямку виробництва соків, джемів, дитяче харчування та ін.;

- удосконалення технології зберігання свіжої ягоди;

- розширення виробництва екологічних продукції шляхом переходу до органічних технологій;

- насичення внутрішнього ринку вітчизняною продукцією для задоволення потреби населення плодами та ягодами за фізіологічними нормами;

- створення кооперативів, в яких будуть проходити всі стадії виробництва продукції, а саме: закладання саду, збір, переробка та реалізація ;

- розширення експортного потенціалу країни та зменшення імпорту плодів та ягід України.

Також необхідним є враховувати і високу конкуренцію на світовому ринку виробників плодів та ягід, тому наша країна, без підтримки держави даної галузі має ризик втрати промислового садівництва і стати залежною від імпорту.

Література

1. Носенко Ю.А. Технологічні аспекти вирощування полуниці / Ю.А. Носенко // Журнал «Агрономія сьогодні». – 2015. – №11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/agronomiia-siogodni/3399-tekhnologichni-aspekty-vyroschuvannia-polunytsi.html>

2. Основи підвищення продуктивності промислового садівництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://libr.rv.ua/ua/virt/85/>

3. Державний комітет статистики України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

4. Матвійчук Н. П. Аналіз ринку плодово-ягідної продукції України / Н. П. Матвійчук // Науковий вісник Ужгородського національного університету .–2017. – Вип.12– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/12_2_2017ua/6.pdf

5. Антомонова Л. Бізнес на вишні / Л. Антомонова // Журнал «Зерно». – 2018. – №8.

6. Костюк Л.А. Динаміка світового виробництва плодів і ягід/ Л.А.Костюк // Збірник наукових праць ВНАУ. – 2012 - №3(69) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/727.pdf>

7. Річний галузевий звіт «Садівництво та ягідництво в Україні – 2017» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrsadprom.org/wp-content/uploads/2018/03/Zvit-UKRSADPROM_2017.pdf

1. Nosenko Yu.A. Tekhnolohichni aspekty vyroschuvannya polunytsi / Yu.A. Nosenko // Zhurnal «Ahronomiya s'ohodni». – 2015. – #11. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.agro-business.com.ua/agronomiia-siogodni/3399-tekhnologichni-aspekty-vyroschuvannia-polunytsi.html>

2. Osnovy pidvyshchennya produktyvnosti promyslovoho sadivnytstva [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://libr.rv.ua/ua/virt/85/>

3. Derzhavnyy komitet statystyky Ukrainy. Ofitsiynnyy sayt [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>

4. Matviychuk N. P. Analiz rynku plodovo-yahidnoyi produktsiyi Ukrainy /N. P. Matviychuk // Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu .–2017. – Vyp.12– [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/12_2_2017ua/6.pdf

5. Antomonova L. Biznes na vyshni / L. Antomonova // Zhurnal «Zerno». – 2018. – #8.

6. Kostyuk L.A. Dynamika svitovoho vyrobnytstva plodiv i yahid/ L.A.Kostyuk // Zbirnyk naukovykh prats' VNAU. – 2012 - #3(69) – [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/727.pdf>

7. Richnyyhaluzevyyzvit «Sadivnystvotayahidvnystvov Ukraini – 2017» – [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://ukrsadprom.org/wp-content/uploads/2018/03/Zvit-UKRSADPROM_2017.pdf

25.06.2018

УДК 338.512:[620.9+005.21+339.7

JEL Classification: D570, L100

Котенко Олександр, Домашенко Марина, Котенко Юлія

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ МІСЦЕ В НАЦІОНАЛЬНІЙ АНТИКРИЗОВІЙ СТРАТЕГІЇ СКОРОЧЕННЯ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Стаття присвячена визначенню місця процесу впровадження енергоефективних технологій при побудові національної антикризової стратегії сучасного підприємства. За рахунок впровадження таких технологій автори пропонують поступово знижувати виробничі витрати на виробництво продукції, а вивільнені таким чином фінансові ресурси за